

Vrijheidsbeperking en de wet - inventarisatie toegankelijke informatie

Een inventarisatie van toegankelijk informatiemateriaal over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders. Bedoeld voor mensen met een beperking en hun familie.

De inventarisatie is gemaakt voor actiepunt 12 van de [Kwaliteitsagenda Gehandicaptenzorg](#): 'terugdringen van vrijheidsbeperkende maatregelen'.

**Samen
sterk voor
kwaliteit**

Januari 2018

Informatiemateriaal – vrijheidsbeperking en wettelijke kaders

Ruim 80 alternatieven voor vrijheidsbeperking in de zorg

Uitgave van Vilans. Een praktisch hulp- en inspiratiemiddel bij het afbouwen van vrijheidsbeperking.

https://www.vilans.nl/docs/vilans/publicaties/Alternatievenbundel_vrijheidsbeperking_2014.pdf

Meepraten over beperking van je vrijheid

Uitgave van de VGN over vrijheid en de grenzen van vrijheid. In begrijpelijke taal wordt uitgelegd wat vrijheidsbeperking is en welke regels er gelden. Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking.

<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/KNP/KNP%20GS/Instrumenten/Meepraten%20over%20beperking%20van%20je%20vrijheid%20voor%20WEB.pdf>

Zorg voor leven in vrijheid

Brochure van Vilans voor familieleden van mensen in de verstandelijk gehandicaptenzorg en de psycho-geriatrie. Wat zij zelf kunnen doen om de vrijheid van hun familielid te vergroten.

<http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/producten/Zorgvoorleveninvrijheid.pdf>

Vrijheidsbeperkende maatregelen

Folder van Adelante Zorggroep met informatie over de vrijheidsbeperkende maatregelen en het geven van toestemming. Deze folder is geschikt voor ouders, verwanten en vertegenwoordigers.

<https://www.adelante-zorggroep.nl/media/713702/aalg013-vrijheidsbeperking-a4.pdf>

'Zonder toestemming', Nota BOPZ eenvoudige versie

Brochure van ASVZ over de Wet Bopz in eenvoudige taal met afbeeldingen. Deze brochure is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.

<http://www.asvz.nl/media/7594/nota-bopz-eenvoudige-versie.pdf>

Voorlichtingsfilmpje: Huisregels

Voorlichtingsfilmpje van ASVZ over huisregels in eenvoudige taal. Dit filmpje is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.

https://www.youtube.com/watch?time_continue=7&v=Jm_LtoTqgO4

NIET! Tenzij... Hoe de Gemiva-SVG Groep omgaat met vrijheidsbeperking

Folder van de Gemiva-SVG Groep met informatie over het in praktijk brengen van de visie over vrijheidsbeperking. De folder is geschikt voor ouders, verwanten en vertegenwoordigers.

<https://www.gemiva-svg.nl/getmedia/f0c8015d-f523-430c-a369-00de8f279c8a/Folder-Niet!-tenzij.pdf.aspx>

Voor jouw veiligheid

Folder van 's Heeren Loo over de Wet Bopz in eenvoudige taal met pictogrammen. Deze folder is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.

<https://www.sheerenloo.nl/documents/10417/14111/A4+Folder+BOPZ+clients.pdf/27878a81-8adc-44fa-96b3-b6581f530255?t=1444375345827>

Voor jouw veiligheid

Folder van 's Heeren Loo over de Wet Bopz in eenvoudige taal. Deze folder is gemaakt voor mensen met een licht verstandelijke beperking.

<https://www.sheerenloo.nl/documents/10417/14111/A4+Folder+BOPZ+LVG+clients.pdf/45a41eb5-2bf4-4371-b1f2-635a3f105175?t=1444375375650>

Net zo vrij als jij

De krant 'Net zo vrij als jij' is een eenmalige uitgave voor cliënten van 's Heeren Loo in het kader van de campagne en themaweek 'Net zo vrij als jij'. Met de campagne wil 's Heeren Loo de discussie tussen medewerkers en cliënten over vrijheid en vrijheidsbeperkende Middelen & Maatregelen bevorderen en de toepassing ervan sterk terugdringen.

<http://foto.sheerenloo.nl/Clientenkrant/files/assets/basic-html/index.html#1>

De BOPZ

Folder van Humanitas DMH over de Wet Bopz. Deze vereenvoudiging is gemaakt op basis van de wet Bopz door Stichting Raad op Maat in samenwerking met Humanitas DMH. De folder is geschreven voor mensen met een verstandelijke beperking.

<https://www.humanitas-dmh.nl/wp-content/uploads/BOPZvereenvoudiging-mrt-2015.pdf>

Leven in vrijheid bij Pluryn

Vrijheidsbeperking nee, tenzij...

Folder van Pluryn over leven in vrijheid met uitleg over de wettelijke kaders. Deze folder is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.

Download de folder Leven in vrijheid (pdf) op <https://www.pluryn.nl/over-pluryn/folders/clientfolders>

Leven in vrijheid bij Pluryn

Animatie van Pluryn over leven in vrijheid, met uitleg over de wettelijke kaders. Het is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.

<https://www.youtube.com/watch?v=B8BRBILfKP4&t=1s&index=1&list=PL0F50D6575FA1DE93>

Samen op weg naar vrijheid

Video van Reinaerde. Het is belangrijk dat iedereen zoveel mogelijk zelf keuzes maakt. Daarom was er op De Heygraeff in Woudenberg een speciale bijeenkomst over dit onderwerp. Samen op weg naar vrijheid. Reinaerde had die bijeenkomst samen met Vilans georganiseerd. Cliënten, familie en begeleiders waren allemaal welkom.

<https://www.youtube.com/watch?v=jvXGwDgoGzE>

Vrijheidsbeperkende middelen en maatregelen. De Wet Bopz

Folder van SDW over de Wet Bopz voor ouders en/ of vertegenwoordigers van cliënten die verblijven op locatie de Schans.

http://www.sdw.nl/OverSDW/PublicatiesSDW/Documents/Infofolder%20Wet%20Bopz_De%20Schan s.pdf

De Wet Bopz

Folder van Stichting Sprank over de Wet Bopz in makkelijke taal met pictogrammen voor mensen met een verstandelijke beperking.

Download de folder (pdf) op <http://www.stichtingsprank.nl/informatie/143/wet-bopz>

De BOPZ en Trajectum. Wat zijn je rechten bij middelen en maatregelen?

Folder van Trajectum met uitleg over de Wet Bopz voor mensen met een verstandelijke beperking.

En de toepassing hiervan voor mensen met een verstandelijke beperking die cliënt zijn bij Trajectum.

http://www.trajectum.info/wp-content/uploads/2011/09/BOPZ_folder_clientenpdf.pdf

Informatie over onvrijwillige zorg

Brochure van Stichting Zuidwester over onvrijwillige zorg op grond van de Wet Bopz in eenvoudige taal met pictogrammen. Deze brochure is gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking.
<https://www.zuidwester.org/images/bopz.pdf>

Wat kies jij? Zorg voor vrijheid

Kiesmap wonen van Abrona voor mensen met een verstandelijke beperking in eenvoudige taal met pictogrammen. Kies jij zelf of kiest iemand anders voor jou? Om daar goed over na te denken is deze kiesmap gemaakt. De kiesmap hoort bij het project 'Zorg voor Vrijheid'. De kiesmap is van een individuele cliënt en een hulpmiddel om met elkaar te praten over vrijheid en vrijheidsbeperkende maatregelen. Deze kiesmap is gemaakt door Abrona Medezeggenschap en Cliëntparticipatie. Informatie verkrijgbaar bij: Arina van Domselaar, beleidsadviseur Algemeen Beleid en Kwaliteit,
Arina.van.domselaar@abrona.nl

Wat kies jij? Dagbesteding

Kiesmap dagbesteding van Abrona voor mensen met een verstandelijke beperking in eenvoudige taal met pictogrammen. De kiesmap is gemaakt voor het project 'Zorg voor Vrijheid'. De kiesmap is gemaakt om individuele cliënten te helpen met kiezen. Deze kiesmap is gemaakt door Abrona Medezeggenschap en Cliëntparticipatie. Informatie verkrijgbaar bij: Arina van Domselaar, beleidsadviseur Algemeen Beleid en Kwaliteit,
Arina.van.domselaar@abrona.nl

Zorg voor Vrijheid

Flyer van Abrona voor ouders, verwanten en vertegenwoordigers over het thema Zorg voor Vrijheid, met duidelijke uitleg over het uitgangspunt 'Nee, tenzij....' en de handelwijze binnen Abrona om vrijheidsbeperking verder terug te dringen. Informatie verkrijgbaar bij: Arina van Domselaar, beleidsadviseur Algemeen Beleid en Kwaliteit,
Arina.van.domselaar@abrona.nl

Franka wil naar de boerderij

Prentenboek van De Twentse Zorgcentra voor mensen met een verstandelijk beperking in eenvoudige taal. Het prentenboek is ook als animatie beschikbaar. Het beleid rondom de wet Bopz is hertaald en toegankelijk gemaakt voor cliënten van De Twentse Zorgcentra in de vorm van dit prentenboek. Informatie verkrijgbaar bij: Eline Roeloffzen-Jeckmans, coördinator kwaliteit en veiligheid,
eline.roeloffzen@detwentsezorgcentra.nl

Vrijheid en veiligheid

Factsheet van De Twentse Zorgcentra voor mensen met een licht verstandelijk beperking. In het factsheet wordt uitleg gegeven over het beleid rond de Wet Bopz en de thema's vrijheid en veiligheid. In het factsheet wordt verwezen naar het prentenboek, 'Franka wil naar de boerderij'. Informatie verkrijgbaar bij: Eline Roeloffzen-Jeckmans, coördinator kwaliteit en veiligheid,
eline.roeloffzen@detwentsezorgcentra.nl

Werken aan vrijheidsverruiming

Poster van De Twentse Zorgcentra voor medewerkers. Op de poster staat het beleid rondom de Wet Bopz vanuit het uitgangspunt 'Vrijheidsbeperking? Nee, tenzij...' beschreven. Ook zijn de illustraties uit het prentenboek 'Franka wil naar de boerderij' opgenomen. Informatie verkrijgbaar bij: Eline Roeloffzen-Jeckmans, coördinator kwaliteit en veiligheid,
eline.roeloffzen@detwentsezorgcentra.nl

Over de Wet Bopz

Deze folder is een uitgave van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) met informatie over de Wet Bopz. Artikel 60 Wet Bopz beschermt de rechten van iemand die gedwongen opgenomen wordt. In deze folder staat hoe het CIZ omgaat met dit wetsartikel.

https://www.ciz.nl/images/pdf/folders/Folder_CIZ_Wet_Bopz.pdf

Dwang in de zorg bij verstandelijke beperkingen

Informatiepunt van de overheid over gedwongen zorg onder de Wet Bopz bij verstandelijke beperkingen. Met informatie voor cliënten, familie en professionals.

<https://www.dwangindezorg.nl/verstandelijke-beperkingen>

Praten over leven in vrijheid

Een handreiking voor cliëntenraden die in gesprek willen over vrijheid en vrijheidsbeperking. In de handreiking krijgen cliëntenraden informatie en tips om met bewoners, bezoekers en naasten, maar ook met de Raad van Bestuur het gesprek aan te gaan over leven in vrijheid. Bij de handreiking hoort een set gesprekskaarten met foto's en korte situatieschetsen. Deze handreiking is een uitgave van Ieder(in), het LSR en KansPlus/VraagRaak.

<https://iederin.nl/nieuws/17721/zorg-en-ondersteuning/praten-over-vrijheidsbeperkingen-in-de-zorg/>

Over de inventarisatie en de kwaliteitsagenda gehandicaptenzorg

De kwaliteitsagenda gehandicaptenzorg 'Samen werken aan een betere gehandicaptenzorg' zegt over actiepunten 12: ontwikkelen, publiceren en verspreiden van toegankelijk informatiemateriaal over vrijheidsbeperkende maatregelen en de wettelijke kaders.

Het gaat hierbij om een goed (veilig) leven voor mensen met een beperking zonder, of met zo min mogelijk, vrijheidsbeperking. Daarbij hoort dat mensen met een beperking weloverwogen 'ruimte krijgen om te proberen'. Dit voor hun persoonlijke ontwikkeling.

Het gaat ook om de risico's van vrijheidsbeperking en naar hoe je hier gezamenlijk in de driehoek goed mee om kunt gaan. Het is belangrijk dat de dialogpartners in deze driehoek (mensen met een beperking, hun familie en zorgprofessionals) elkaars gezichtspunten begrijpen en van elkaar leren.

Alle betrokkenen zouden goede en voor hen begrijpelijke informatie moeten hebben over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders. In de afgelopen jaren is al veel (informatie)materiaal over dit thema ontwikkeld en beschikbaar gekomen. Dit materiaal is met name gericht op zorgprofessionals. De projectgroep rond actiepunten 12 heeft een inventarisatie gedaan naar toegankelijk informatiemateriaal over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders, voor mensen met een beperking en familie.

Werkwijze

De projectgroep is op zoek gegaan naar toegankelijk informatiemateriaal voor mensen met een beperking en hun familie. Informatie die vooral gericht is op de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz). Meer informatie over deze wet Bopz: <https://www.dwangindezorg.nl/rechten/wetten/bopz>.

1. We zochten naar informatiemateriaal op de websites van leden van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN). En dan bij de leden (zorgorganisaties) die locaties hebben met een Bopz-aanmerking. Op deze websites is weinig informatiemateriaal te vinden. Vervolgens hebben we gebeld met medewerkers die zich bezighouden met beleid rond de Wet Bopz. We hebben hen per e-mail drie vragen gesteld:
 - Heeft de zorgaanbieder informatiemateriaal voor cliënten en familie over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders?
 - Op welke wijze wordt deze informatie gegeven aan cliënten en familie door de zorgaanbieder?
 - Wat is de visie van zorgaanbieder op vrijheidsbeperking? En hoe wordt er op dit thema samengewerkt in de driehoek cliënt, familie en zorgprofessionals?
2. We hebben ook per e-mail aan de ledengroepen van KansPlus gevraagd om informatiemateriaal over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders, bedoeld voor cliënten en familie. Hierop heeft de projectgroep geen reacties ontvangen.
3. Verder heeft de projectgroep op internet gezocht naar deze informatie. En dan bij verschillende organisaties en instanties, zoals het Centrum indicatiestelling zorg (CIZ), Vilans, de VGN, de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd e.d.

De informatie die op deze manieren is gevonden, staat hieronder vermeld.

Bevindingen

Hieronder volgt een korte samenvatting uit de antwoorden van de zorgaanbieders op de gestelde vragen.

Heeft de zorgaanbieder informatiemateriaal voor cliënten en familie over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders?

De meeste zorgaanbieders hebben geen algemeen schriftelijk informatiemateriaal voor mensen met een beperking en hun familie over dit thema beschikbaar. Een aantal zorgaanbieders gaf aan deze vraag een 'wake-up call' te vinden: zij willen dit materiaal gaan ontwikkelen.

Sommige zorgaanbieders gebruiken de brochure van Vilans 'Zorg voor leven in vrijheid', en/of het boekje van de VGN: 'Meepraten over beperking van je vrijheid'. Ook maken zij gebruik van de 'Alternatievenbundel vrijheidsbeperking', een uitgave van Vilans.

Andere zorgaanbieders zoeken steeds naar het best passende materiaal voor individuele situaties. Zij maken daarbij gebruik van algemeen materiaal dat ontwikkeld is in Nederland. Daar waar nodig ontwikkelen ze zelf materiaal, individueel aangepast, ook qua vorm. Het kan dan gaan om filmpjes, brieven of folders met pictogrammen.

Op welke wijze wordt deze informatie aan cliënten en familie verstrekt binnen de zorgaanbieder?

Gebruikelijk is dat de informatie over vrijheidsbeperking en de wettelijke kaders vooral in persoonlijke contacten mondeling wordt overgebracht aan mensen met een beperking en hun familie. Dit gebeurt bij de intake en tijdens ondersteuningsplanbesprekingen.

Voor dat vrijheidsbeperking wordt ingezet, wordt uitleg gegeven over doel, risico's en evaluaties. In iedere ondersteuningsplanbespreking wordt de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen geëvalueerd.

Het is en blijft maatwerk waarin zorgprofessionals, mensen met een beperking en hun familie proberen er samen uit te komen. Zij proberen er met elkaar voor te zorgen dat een zo passend mogelijk beleid komt in de individuele situatie.

Wat is de visie van zorgaanbieder op vrijheidsbeperking? En hoe wordt er op dit thema samengewerkt in de driehoek cliënt, familie en zorgprofessionals?

Alle zorgaanbieders die hebben meegewerkt aan deze inventarisatie hanteren ten aanzien van vrijheidsbeperking het uitgangspunt: Nee, tenzij... Zij vinden dat dwang en vrijheidsbeperking niet passen in hun visie op zorg en ondersteuning aan mensen met een beperking. Mensen met een beperking hebben recht op zoveel mogelijk regie over hun eigen leven.

De zorgaanbieders vinden een leven in vrijheid voor mensen met een beperking belangrijk. Het recht op vrijheid betekent vrij zijn om keuzes te maken. Om zelf te bepalen hoe iemand wil leven, wonen en werken.

Soms maken mensen met een beperking keuzes of uiten zij zich zodanig dat zij zichzelf (of hun omgeving) ernstig benadelen of zelfs schade berokkenen. Medewerkers moeten dan handelen binnen een spanningsveld van eigen regie van mensen met een beperking en het bieden van veiligheid en bescherming (ter voorkoming van ernstig nadeel of gevaar).

Dit brengt in de dagelijkse praktijk dilemma's met zich mee. Hier moet over worden gesproken in de driehoek van mensen met een beperking, hun familie en zorgprofessionals. Het is belangrijk om in de driehoek te praten over aanvaardbare risico's. Is het toepassen van vrijheidsbeperking noodzakelijk, dan zijn zorgprofessionals steeds op zoek naar de minst ingrijpende maatregel. Zij bekijken goede alternatieven en proberen de vrijheidsbeperking zo snel mogelijk weer af te bouwen.

De vrijheidsbeperkende maatregelen moeten daarbij voldoen aan de criteria van proportionaliteit, subsidiariteit en effectiviteit:

- Proportionaliteit, staat het belang in verhouding tot de inbreuk van de maatregel?
- Subsidiariteit, is dit de beste manier om het te bereiken? Of zijn er nog andere manieren?
- Effectiviteit, bereik ik met de maatregel wat ik wil bereiken?

Door: Lorette Fruijtier

Deze inventarisatie is uitgevoerd in opdracht van LFB/KansPlus, in het kader van de kwaliteitsagenda gehandicaptenzorg 'Samen Sterk voor Kwaliteit'. Dit is een samenwerking van leder(in), KansPlus, LSR, LFB, MEE Nederland, NVAVG, VGN, V&VN, ZIN, IGJ i.o. en het Ministerie van VWS.